

Hodnocení bakalářské práce, Ústav filosofie a religionistiky FF UK (2014)

Název práce: *Sofisté z perspektivy Platóna, Aristotela a Hegelova uznání*

Jméno studentky: Ivanna Dovhoruk

Předložená práce se zabývá záporným hodnocením řecké sofistiky v řadě Platónových dialogů i Aristotelových spisů a moderním přehodnocením významu sofistiky, konkrétně pak místem, které přisuzuje sofistům ve svém schématu dějin filosofie Hegel. Domnívám se, že sama volba tématu (ze zcela samostatné iniciativy autorky práce) je prvním velkým kladem předloženého textu. Jakkoli se nové hodnocení sofistiky a jejího vlivu na celé řecké myšlení stalo během minulých dvou či tří desetiletí jedním z důležitých badatelských témat, jedná se většinou o reinterpretace původních textů či jejich zlomků v rámci pečlivě rekonstruovaného historického kontextu, nebo o snahu ukázat aktuálnost sofistických témat a myšlenek pro ryze současné myšlení. Hegelův postoj k řeckým sofistům, jenž patří ke klíčovým krokům jejich postupné moderní rehabilitace, přitom zůstal – poměrně překvapivě – na okraji zájmu (pro ilustraci: patrně nejpodrobnější monografie věnovaná řecké sofistice, *L'effet sophistique* Barbary Cassin, věnuje Hegelovi na svých téměř sedmi stech stranách jen několik letných zmínek – nejde sice o knihu věnovanou recepci sofistů v moderní době, jiným moderním autorům se v ní však dostává výrazně více místa).

Druhým kladem práce je vedle volby tématu přehledná struktura a zároveň postup, jenž je přiměřený rozsahu bakalářské práce. Tři části práce nabízejí (1) přehled Platónových názorů na sofistiku, které lze vyčíst z dialogů *Prótagoras*, *Gorgias*, *Sofisté* a *Euthydémos*; (2) rozbor Aristotelova výkladu sofistické argumentace s oporou v *Metafyzice* IV (Γ) a ve spisu *O sofistických důkazech*, kap. 1-15; (3) vlastní výklad Hegelovy rehabilitace sofistiky jako historicky nutné fáze dějin filosofie (tedy přirozeně s důrazem na *Dějiny filosofie* a *Úvod do dějin filosofie*).

Výklady jednotlivých dialogů v první části práce jsou vedeny primárním ohledem k hlavnímu tématu, které se daří neztrácet ze zřetele. Autorka výslovně upozorňuje na to, že její čtení je nevyhnutelně selektivní a soustředí se především na momenty dialogů, v nichž se přímo poukazuje na chybnost eristické metody (s. 3-4). Klíčová otázka zde zní „kdo je (podle Platóna) sofista“, přičemž autorka předpokládá (domnívám se, že správně), že celkem jasnou odpověď lze dialogů získat i přesto, že sofista je opakovaně představován jako stín či záporný obraz filosofa, aniž by však bylo jasné, kým je skutečný filosof. Detaily výkladů jednotlivých dialogů bude vhodnější diskutovat při ústní obhajobě práce; za zmínku však rozhodně stojí autorčina schopnost výstižného shrnutí smyslu delších úseků platónského dialogu, a to bez uchýlení se k parafrázi „příběhu“, jenž se v dialogu odehrává. Jediným možným záparem tohoto postupu je snad až příliš stručné představení dialogu *Sofisté* – na druhou stranu je ale třeba uznat, že delší výklad by se neobešel bez tematizace samostatné ontologie, kterou Platón v tomto dialogu vypracovává; taková tematizace by však dalece překročila rámec předložené práce a totéž vlastně (byť lehce paradoxně) platí o jednotlivých výměrech sofistů, které jsou v dialogu diskutovány. V případě ostatních dialogů máme naopak co činit se zpracováním, které je zcela úměrné tématu.

Část práce věnovaná Aristotelovi je vedena premisou samostatnosti jeho přístupu k sofistice. Zatímco řada autorů předpokládá jakési souhrnné platónsko-aristotelské odmítnutí sofistiky, jímž byli sofisté vyhoštěni z dějin filosofie jako hledání pravdy, práce navazuje na Joachima Classena a v jeho stopách poukazuje na rysy, jimiž se Aristotelův přístup k sofistům liší od postoje Platónova. Aristotelova argumentace je již z povahy jeho spisů méně osobní a zaměřena na problémy, k nimž vedou některá sofistická tvrzení na rovině současně logické i metafyzické (výtka provinění se vůči zásadě sporu je exemplárním případem takto stavěné argumentace, viz s. 17). Výklad věnovaný IV. knize *Metafyziky* a spisu *O sofistických*

důkazech (s přihlédnutím k *Topikám*) je znovu velmi přehledný a je z něj jasné, že Aristotelův postup se propůjčuje celkovému výkladu snáze než platónský dialog.

Třetí část práce je jistě významovým těžištěm, z jehož perspektivy je třeba hodnotit práci jako celek. Autorka správně zdůrazňuje, že Hegel nepodniká rehabilitaci sofistů ani vůči Platónovi s Aristotelem, ani takřkajíc *per se* čili s ohledem na vnitřní pravdivost sofistických argumentů. Hegelův postoj k sofistice plyne z širšího rozvrhu dějin filosofie, které se odvíjejí na základě vnitřní logiky *nezávislé* na často protichůdných postojích příslušných myslitelů a škol. Vlastní význam činnosti sofistů však podle Hegela spočívá i v tom, že prováděnému zvnějšnění spekulativní dialektiky dodávají subjektivní rozměr, a tím zcela nový styl ryze lidské reflexivity. Při výkladu tohoto souběžného dvojího pohybu následuje autorka Klause Helda, stále ovšem s primární oporou v textu: viz Hegelova valorizace nové sebereflexivity, citovaná na s. 28 a dále komentovaná. Z práce tak jasně vysvítá odlišnost Hegelova hodnocení sofistiky od většiny současných snad o její přehodnocení, které jdou *proti* domněle platónské *plus* aristotelské metafyzice. Kde vidí mnoho současných interpretů nesmiřitelný zápas, vnímá Hegel napětí dvou pólů téže historické situace.

Zejména na základě důrazu na přesný smysl Hegelovy rehabilitaci sofistického hnutí (viz rovněž Závěr navazující na třetí část) a současně s přihlédnutím k volbě tématu, jehož rozsah dokázala autorka přesvědčivě vládnout, doporučuji práci k ústní obhajobě a předběžně ji hodnotím jako výbornou.

Karel Thein
ÚFaR FF UK
Praha, 19. 5. 2014